

muistoissa elävän 1980-luvun Virun riisuttuja malleja löytyy

muuten pitkin nykyistä Venäjän maata, monissa kaupungeis-

sa polkuriippuvasti Keskushotelli-nimisinä.

Enemmän aikaa, vähemmän roinaa

PASI PYÖRIÄ

Osmo Soininvaaran uusimman kirjan motto on harvinaisen osuva: enemmän aikaa, vähemmän roinaa. Tämä kuvaa mitä parhaiten *Vauraus ja aika* -teoksen sisältöä. Jatkuvasti kiihtyvä kilpajuoksu talouskasvun ja työn tuottavuuden oravanpyörässä on itsepetosta, eikä se tee meistä yhtään aikaisempaa onnellisempia. Vaikka Suomi on vauraampi kuin koskaan, maksamme materiaalisesta hyvinvoinnista liian kovan hinnan kiireenä, kiristyneenä työtahtina ja pätkätöiden epävarmuutena. Tässä on ennen kaikkea kyse huonoista valinnoista eikä mistään luonnonlaista, Soininvaara lataa.

Soininvaaran kritiikin lähtökohtana on taloustieteilijöiden havainto, jonka mukaan rikkaiden länsimaiden yleinen vaurastuminen ei ole enää pitkään aikaan kasvattanut yleistä onnellisuutta. Länsi-Euroopassa vaurauden ja onnellisuuden saturatiopiste saavutettiin suurin piirtein 1970-luvun alussa, Suomesa hieman myöhemmin, Soininvaara väittää. Ilmiöllä on kaksi puolta. Kun elintaso nousee riittävän korkeaksi, lähinnä vain henkilökohtainen vaurastuminen merkitsee onnellisuuden lisääntymistä. Toisin sanoen maapallon taloudellisesti etuoikeutettu vähemmistö vertailee elintasoaan muihin samassa ankka-lammikossa eläviin ja rakentaa

tätä kautta subjektiivista kokemustaan vaurauden tuottamasta onnellisuudesta.

Onnellisuuden ja talouskasvun vaikeata yhtälöä voidaan havainnollistaa esimerkiksi, joka liittyy kaikkein läheimpään elinympäristöömme – kotiin. Maaliskuussa 2007 julkaistun Pientalobarometrin mukaan asumisviihtyvyys on viime vuosina laskenut. Kaikkein tyytymättömiä ovat kerrostaloasukkaat, joista vuonna 2006 vain 28 prosenttia koki viihtyvänsä asunnossaan erittäin hyvin. Viisi vuotta aiemmin vastaava luku oli 42 prosenttia. Rivitalo- ja etenkin omakotitaloasujat sentään ovat tyytyväisempiä, mutta näissäkin ryhmissä kokemus asumisviihtyvyydestä on laskenut useita prosenttiyksikköjä viimeksi kuluneen puolen vuosikymmenen aikana. Havainto tuntuu yllättävältä, kun otetaan huomioon se, että asuntokauppa ja rakentaminen ovat käyneet kuumana ennätyspitkään. Yhä useampi tavallinenkin palkansaaja on päässyt ”unelmiensa” kotiin, joskin useimmiten velkarahalla.

Mistä tämänkaltaisessa ilmiössä on kyse? Onnellisuuteen perehtyneiden taloustieteilijöiden selitys istuu arkijärkeenkin. Ihminen mukautuu ympäristönsä muutoksiin äärimmäisen tehokkaasti. Uusi asunto, auto tai

Osmo Soininvaara
Vauraus ja aika
Helsinki: Teos, 2007
198 s.

vene tekee hetkeksi onnelliseksi, mutta alkuhuuman jälkeen tunne-elämän tasapaino palautuu nopeasti. Vain hieman kärjistäen sanoen se, mikä oli eilispäivän luksusta, on tämän päivän standardi. Kenties kulutus on kuin huumetta, jota on pakko saada lisää asteittain kovempina annoksina.

Kulutustoleranssin kasvu on yksi mahdollinen selitys sille, miksi vauraus ja onni eivät kulje käsi kädessä. Toiseksi on syytä erottaa toisistaan massakulutus ja etuoikeutettu kulutus, kuten Soininvaara tekee. Koko kansan vaurastuminen perustuu edelliseen, kun taas jälkimmäisessä on kyse vaurastumisesta suhteessa muihin. Vaikka koko kansan varallisuus kasvaisi kuinka paljon tahansa, joitakin asioita, kuten menrenrantatontteja Helsingin keskustan liepeillä, ei voi tuottaa lisää. Näin ajateltuna vauraus ja sen synnyttämä status on suhteellista. Aineellisen yltäkylläisyyden olosuhteissa omalla absoluuttisella elintasolla ei ole niinkään väliä. Sen sijaan omien kulutusmahdollisuuksien suhde muiden elintason on ratkaisevampaa.

Tästä seuraa äkkiväärältä kuulostava johtopäätös. Toisin kuin usein ajatellaan, vaurastuminen suhteessa muihin lisää asiansanomaisen omaa hyvinvointia, mutta heikentää muiden hyvinvointia, Soininvaara väittää. Onko se siis minulta pois, kun lähimmät tuttavani asustavat uudenkarheita rivitaloasuntoja ja lankomieskin on ottanut remontoitavakseen 600 neliön omakotitalon? Absoluuttisesti näin ei tietenkään ole, mutta vaimon kanssa jakamani pieni vuokrakaksio vain tuntuu aikaisempaa vaatimattomammalta, kun vertailukohdat ovat muuttuneet.

Soininvaaran teesit eivät ole mullistavia, minkä kirjoittaja itsekin tuo esiin. Ne kuitenkin pakottavat lukijan ajattelemaan omakohtaisesti suhdettaan kuluttamiseen ja työntekoon. Eihän juuri kukaan palkansaaja sano elävänsä työntekoa varten, vaan ennemmin tekevänsä työtä elääkseen ja nauttiakseen ansaituista eläkepäivistä sitten joskus. Kuitenkin me pakotamme itsemme toimimaan toisin. Vaikka nykyistä vähempikin elintaso varmasti riittäisi onnelliseen elämään, kuluttamisen kilpavarustelu ajaa ihmiset tinkimään juuri niistä arvoista, joita pidämme

kaikkein pyhimpinä: perheestä, terveydestä ja kiireettömästä vapaa-ajasta.

Vauraus ja aika on järjestyksessä toinen Kustannusosakeyhtiö Teoksen Teesi-pamflettisarjan julkaisu. Vuonna 2005 ilmestyneen ensimmäisen Teesikirjan, Jakke Holvaksen ja Jussi Vähämäen työn prekarisoitumista käsitelleen *Odotustilan* (ks. Anu Suorannan arvio YP:n numerossa 1/06), jälkeen jäin mielenkiinnolla odottamaan jatkoa. Odotus palkittiin. Sarjan tulevien julkaisujen rima on viritetty korkealle.

Harhojen ristiretki

SEPPO HELMINEN

Valistuksen reilun parin vuosisadan pituinen historia on järjenkäytön historiaa. Lyhyesti ilmaisten valistus ei ole niinkään ideologia vaan asenne siihen, että tietyt yhteiskuntaa ja luontoa koskevat totuudet voitiin tajuta joko deduktiolla tai havainnoiden luontoa ja että näiden totuuksien löytäminen muuttaisi elämän laatua. Valistus moninaisuudessaan tarkoitti totuuden löytämistä ja levittämistä.

Neljännesvuosisadan verran on nyt käyty vastavallankumousta valistusta vastaan. Sen lähtölaukaus ajoittuu vuoteen 1979, jolloin ajatollah Khomeini käynnisti islamistisen projektinsa kääntääkseen kelloaan taaksepäin aina keskiaikaan asti ja kun Margaret Thatcher ryhtyi palauttamaan ”viktorianiansia arvoja” esiintymällä valistuk-

sen jättiläisenä tunnetun Adam Smithin opetuslapsena pitäen puolineuvostoliittolaisena kamotuksena jopa sellaisia valtion sektoreita kuin opetuslaitos tai kansallinen terveydenhuolto. Niitä kun ei sanellut viktorianainen hyväntekeväisyshenki.

Loppuluvussaan tästä tieteilisestä voodooosta Francis Wheen lainaa otteen Charles Mackayn tekstistä vuodelta 1840:

”– havaitsemme kokonaisten yhteisöjen kiinnittävän yhtäkkiä huomionsa yhteen ainoaan kohteeseen ja hullaantuvan sen tavoittelusta; että yksi ainoa harha tekee samanaikaisesti vaikutuksen miljooniin ihmisiin, ja he juoksevat sen perässä kunnes heidän huomionsa kiinnittyy johonkin uuteen hullutukseen, joka on edellistä kiinnostavampi.”

Francis Wheen
Kuinka humpuuki
valloitti maailman
Nykyajan harhojen lyhyt historia
(How Mumbo-Jumbo
Conquered the World –
A Short History of
Modern Delusions)
Suom. Seppo Hyrkäs
Ajatus, 2006
348 s.

Ihmiset ajattelevat näköjään laumoina ja ennen kaikkea hullaantuvat laumoina. Järkiinsä he tulevat hitaasti, yksitellen.

Sekatavarakauppiaan tyttären Margaret Thatcherin ja astrologiauskovaisen Ronald Reaganin jääräpäissä helisivät toive ja misio päästää kapitalismin vapaa kettu vapaaseen kanatarhaan sii-